

Висновки. Отже, незважаючи на всі позитивні та негативні моменти розгляду справ у скороченому провадженні, варто зазначити, що ця форма розгляду публічно-правових спорів в адміністративному судочинстві є ефективним засобом, що дає змогу розглянути адміністративну справу в скорочений термін, прискорити отримання кінцевого результату у справі, буде економічно вигідною для держави й самих учасників адміністративного процесу.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV, станом на 16.03.2015 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32 (26.08.2005). – Ст. 1918 (зі змінами).
2. Затягування процесу. Чи можливе його подолання? // Офіційний веб-портал «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iz.od.court.gov.ua/sud1510/info/zmi/15843/>.
3. Луніна О.С. Публічно-правові спори у сфері державної реєстрації як предмет адміністративного судочинства : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О.С. Луніна. – К., 2015. – 208 с.

КУЛЬТЕНКО О. В.,
кандидат юридичних наук

УДК [340+316. 6/.7+347.77/.78+004.5](73)

**ДОСЛІДЖЕННЯ БІЛІНГВІВ І ПЕРСПЕКТИВА
УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ПРИ ЦЬОМУ МЕТОДИК
ДЛЯ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

У статті висвітлено методики дослідження білінгвів. За методикою В. Шкатова підраховано вплив статті закону на емоційний стан фізичної особи. Проаналізовано достовірність отриманих даних і можливих наслідків використання емпіричного матеріалу. Акцентується увага на потребі встановлення семантичних районів і розташування на відповідних місцях слів, терміни яких уживаються в галузях права в Україні, для подальшого вимірювання відстані в мовному середовищі в юридичних документах.

Ключові слова: білінгви, методики, інформаційна продукція, юридичний документ, термін, емоційний стан, фізична особа.

В статье освещены методики исследования билингвов. По методике В. Шкатова подсчитано влияние статьи закона на эмоциональное состояние физического лица. Проанализирована достоверность полученных данных и возможных последствий использования эмпирического материала. Акцентируется внимание на необходимости установить семантические районы и расположение на соответствующих местах слов, термины которых используются в отраслях права Украины, для дальнейшего измерения расстояния в языковой среде юридических документов.

Ключевые слова: билингвы, методики, информационная продукция, юридический документ, термин, эмоциональное состояние, физическое лицо.

The article highlights research methods of bilingual individuals. Following the procedure of V. Shkatova done calculation impact of articles of the law on the emotional state of an individual. Is carried out analyze the reliability of the data and the possible consequences of the use of empirical data. The attention is focused on the need to establish semantic areas and the location on the appropriate places the words, the terms whose are used in the fields of law Ukraine for to further distance measurement in the language environment legal documents.

Key words: *bilingual, methodologies, information products, legal document, term, emotional state, individuals.*

Вступ. Об'єднання можливостей комп'ютера з телекомунікаційними мережами «звужує» час і простір, зменшує значення національних кордонів, надає індивідам відчуття належності до певної глобальної спільноти. В умовах глобалізації формується так званий інформаційний спосіб життя людей, який характеризується збільшенням обсягів електронного обміну інформацією та широким використанням різноманітних інформаційно-телекомунікаційних технологій. При цьому інформаційні й телекомунікаційні технології є безпосередніми інструментами для збільшення соціальної єдності та гармонізації життя людини й суспільства [1, с. 27]. В урегулюванні суспільних відносин різні види способу життя залишаються ключовою категорією теоретичної моделі між групами людей, що займають різне соціальне положення. Термінологічний апарат однієї категорії в цих групах має декілька понять, а вплив мови на мотив дій і вчинків залишається зрозумілим звичайній людині, яка з дитинства використовує декілька мов у спілкуванні.

Дослідженню білінгвів присвячена велика кількість праць філософів, психологів, лінгвістів і біологів. Серед них Людвіг Вітгенштейн (Ludwig Wittgenstein), Ангела де Брюїн (Angela de Bruin), Дженніфер Крізман (Jennifer Krizmana), Віоріка Маріан (Viorica Marian), Ентоні Шук (Anthony Shook) та ін. Більша кількість наукових досягнень у цій галузі отримана в США та ЄС, попри це, невиправданою залишається відсутність використання отриманих результатів цих досліджень у юриспруденції, що додає актуальності статті.

Постановка завдання. Один із видів ділового спілкування – документ (лат. «доказ»). Установлення ступеня його позитивності чи негативності впливає не лише на стан здоров'я фахівця, а й на розрахунок навантаження та нарахування заробітної плати. Виходячи із цього, можна аргументувати й ступінь ризику, який впливатиме на розумність страхових виплат. У розрізі майбутнього практичного використання роботи автор убачає застосування висвітлених далі методик для схвалення вікової класифікації інформаційної продукції.

Результати дослідження. У фаховій літературі можна зустріти тлумачення моделі психіки людини (англ. Theory of Mind (ToM)), є й інші варіанти перекладу цього терміна, наприклад, теорія намірів, теорія свідомості тощо, у фільмах виробництва «Бі-бі-сі» вказується як «теорія розуму» – система репрезентацій психічних феноменів, яка інтенсивно розвивається в дитячому віці. Володіти моделлю психічного стану означає бути здатним сприймати як власні переживання (переконання, наміри, знання тощо), так і переживання інших людей, що дає змогу пояснювати і прогнозувати їхню поведінку [2]. Це означає, що людина може жити з іншими людьми, тільки якщо вона здатна хоча б у загальних рисах розуміти, що вони відчувають і про що думають.

У практиці використання мов існує поняття «білінгвізм», яке походить від латинського слова *bilingua*, що означає подвійна мова. Тобто білінгвізм – володіння двома мовами й уміння за їх допомогою здійснювати успішну комунікацію (навіть при мінімальному знанні мов).

Людей, які володіють двома мовами, називають білінгвами. Оскільки мова є функцією соціальних угруповань, то бути білінгвом означає належати одночасно до двох різних соціальних груп [3, с. 28].

Не треба плутати термін «білінгвізм» із терміном диглосія, який не завжди збігається з ним за сферою застосування. Він більше висвітлений і вивчений філологами в Україні.

Диглосія (грец. διγλωσσία – букв. двомовність) – одночасне існування в суспільстві двох мов або двох різних форм однієї мови, застосовуваних у різних функціональних сферах. На відміну від двомовності й багатомовності, диглосія як соціолінгвістичний феномен передбачає свідому оцінку мовцями своїх ідіом за шкалою «високе – низьке», «урочисте – повсякденне» тощо.

Компонентами диглосії можуть бути різні мови (наприклад, французька та російська у дворянському суспільстві Росії в кінці XVIII ст.), різні форми однієї мови (літературна мова й діалект, наприклад, класична арабська мова та місцеві арабські діалекти), різні мовні стилі (наприклад, книжний і розмовний стилі в «теорії трьох стилів» М.В. Ломоносова) [4, с. 154].

Тривалий час білінгвізм сприймався суспільством негативно: і вчені, і батьки багатьох дітей були впевнені в тому, що два потоки інформації, сплутавшись у голові дитини, будуть гальмувати її когнітивний розвиток. У 1962 році, після дослідження канадських психологів Елізабет Піл (Elizabeth Peal) і Воллеса Ламбера (Wallace Lambert), з'явилися переконливі докази того, що білінгвізм не обмежує розвиток розумових здібностей.

Експерименти, проведені у 2009 році, показали, що у віці семи місяців діти, котрі ростуть у двомовному середовищі, випереджають інших однолітків під час виконання завдань, де тестується увага. Наприклад, під час реєстрації руху очей з'ясувалося, що білінгви швидше змінюють напрямок погляду залежно від візуального або слухового стимулу [5].

Агнес Ковач (Ágnes Melinda Kovács), нейропсихолог із SISSA (Італія), досліджувала близько 30 румуно-угорських білінгвів і 32 монолінгвів у віці близько трьох років. Вона розігрувала перед дітьми історію про те, як дві ляльки-маріонетки, одна з яких «розуміла» тільки одну мову, а інша – дві, вирішили купити морозиво.

Поки персонажі йшли до лотка, продавець викрикував мовою, якої одна з ляльок «не знала», що морозиво в неї закінчилося, а ось у продавця сандвічами воно ще залишилося. А. Ковач переклала цю фразу для випробовування монолінгвів, а потім поставила запитання всім: «Куди ця лялька, яка спілкується однією мовою, піде купувати морозиво?»

Дітям-білінгвам було легше збагнути, що лялька не зрозуміла того, що сказав продавець морозива, і вона піде за морозивом до нього. Завдяки щоденним вправам у перемиканні з мови на мову вони отримали достатній досвід розуміння чужої свідомості й натренували контроль гальмування – функцію нервової системи, яка відповідає за виділення мозком необхідної інформації та вибір правильних «команд» [6]. Ця функція допомагає білінгвам легше відмовлятися від своїх помилкових переконань і починати розглядати інші можливості.

Відомий приклад інтерпретації зображень, де дорослі куди швидше справляються з такими головоломками, якщо їм натякнути на можливості двох варіантів інтерпретації. А діти до п'яти років і зовсім не можуть упоратися без підказок. Так, відомі всім картинки-перевертні, де залежно від фокусування на різних деталях можна побачити або одне зображення, або інше. То які ж механізми сприйняття відповідають за можливість виявити інше зображення? Психолог із Йоркського університету в Торонто (Канада) Еллен Білосток (Ellen Bialystok) вирішила порівняти здатність дітей-білінгвів і монолінгвів розрізняти в хаосі ліній закінчені силуети осіб і предметів. Шестирічним дітям показували кілька подвійних зображень. У кожному із завдань білінгви перевершили монолінгвів за середньою кількістю балів. Як і в завданні з ляльками, головну роль тут відіграла здатність не зациклюватися на одній єдиній інтерпретації й переходити до нової ідеї в пошуках кращого рішення.

У різних мовах предмети можуть описуватися по-різному – залежно від того, яка ознака форми або матеріалу береться за основу. Скажімо, в англійському склянка позначається тим же словом, що і скло (“glass”), і саме тому відрізняється від чашки – тут має значення матеріал. Російська ж мова пропонує інший спосіб класифікації – за формою: у чашки, наприклад, є ручка, її можна поставити на блюдце. А сказати «гранована чашка» – це філологічна помилка [7, с. 22].

У 2011 році американські лінгвісти Барбара Молт (Barbara Malt) і Анета Павленко (Aneta Pavlenko) провели дослідження, де запропонували російсько-англійським білінгвам, двадцяти російським і двадцяти англійським сказати, як вони у звичайному житті назвали

б предмети, зображені на фотографіях (різні ємності для води). Виявилося, що для англійців ці предмети ділилися на три категорії – «чашки», «кухлі» і «склянки», а для росіян – на десять. Крім трьох уже згаданих категорій, російськомовні респонденти використовували слова: «чарка», «фужер», «келих», «піала», «гличик», «ваза» й навіть «ложка». У білінгвів були відзначені розбіжності у сприйнятті порівняно з монолінгвами. У категорію «чашка» вони (як і англомовні) включали предмет, який російськомовні зазвичай називають словом «стакан», а до «стаканів» вони зараховували все, що зроблено зі скла, наприклад, чарку [8].

Багато мов мають свою особливу систему розрахунків, тобто в кожній мові існує фольклорна особливість «арифметичних дій». Наприклад, російське «вісімдесят» французькою перекладається як «quatre-vingts», тобто чотири рази по двадцять. У мові піраха (одного з народів, який населяє басейн Амазонки) і зовсім відсутні цифри: там використовують поняття, які приблизно можна перекласти як «декілька» (від 1 до 5), «більше» (> 5) тощо.

Американська вчена Джостна Вейд (Jyotsna Vaid) у 2000 році провела опитування, щоб з'ясувати, наскільки сильно людина під час сприйняття чисел залежить від своєї рідної – першої – мови. В анкеті питалося, якою мовою зазвичай користувалися респонденти під час розрахунків, коли говорили про час доби, згадували телефонні номери й обмірковували суму знижки в магазині. Виявилося, що серед 500 іспано-англійських студентів-білінгвів, у яких рідною була іспанська мова, 84% вважають за краще проводити арифметичні операції англійською. Справа в тому, що складний процес навчання розрахунків і постійне відтворення по пам'яті таблиці множення – це те, чого їх учать у школі вже другою мовою, їх мозок запам'ятав цю послідовність слів, тому переходить під час розрахунків на рідну мову означало б завадити цим майже автоматичним процесам.

Її дослідження також указали на те, що різні спогади спливають у пам'яті залежно від мови, якою думає респондент: першою мовою більше інтерпретуються події, залишені на батьківщині, а другою – життя в новій країні. Розповідати ж про дитинство потрібно новою мовою, тоді процес «пробудження» спогадів відбувається повільніше. Це підтверджується й клінічними випадками. Наприклад, коли пацієнтці, іспано-англійському білінгву, запропонували розповісти про автомобільну катастрофу тією чи іншою мовою, то при переході на рідну, іспанську, вона говорила набагато довше, вказуючи на подробиці події: «Я ніби бачила все, що відбувається, прямо перед собою, всю катастрофу. Такого не було, коли я говорила англійською мовою» [9].

Крім цього, мова, якою людина вирішує будь-яке етичне питання, може визначати її вибір. Психолог Боаз Кійза (Boaz Keysar) із Чиказького університету провів дослідження, використовуючи так звану «проблему вагонетки». Він попросив 317 студентів уявити, як мчить по рейках вагон, на шляху якого стоять п'ять чоловік. Запитання звучало так: чи штовхнули б вони на рейки одну людину, щоб урятувати інших?

Серед учасників експерименту були й білінгви з різними поєднаннями мов – англійська/іспанська, корейська/англійська, англійська/французька, англійська/іврит. Коли учасники читали умови завдання рідною мовою, на жертву погоджувалися лише 20%, а якщо вирішувати доводилося іншою мовою, ця кількість зростала до 33% [10, с. 3]. Виходить, що навіть у разі відмінного володіння другою мовою вона викликає набагато менший емоційний відгук, ніж рідна, тобто інша мова впливає на здатність до емпатії й неспроможність прийняття гуманних рішень.

Попри це, правнику доцільно з'ясувати результати впливу якої-небудь події на поведінку до її після отримання повідомлення. Для цього потрібно з'ясувати, яку кількість слів уживає у своїй промові людина в масивах у 100, 200, 500 і 1 000 слів. У шизофреніків ця кількість набагато менша. Вони говорять про все в негативному тоні, зорієнтовані на минуле, дуже багато розповідають про себе. Якщо взяти, наприклад, таку характеристику, як кількість прикметників на 100 дієслів, то в нормальної людини їх буде більше, ніж у шизофреніка [11, с. 173]. Іншими словами, білінгв не може бути шизофреніком, тобто під час опитування завжди дієздатна особа, навіть зважаючи на її емоційний стан.

Для встановлення емоційного статусу документа в професійній діяльності юриста автор уже вказував на потребу використання методики В. Шкатова у формі таблиці. За її

допомогою можна підрахувати, як слова впливають на людину – з позитивного чи негативного боку. Проаналізувавши російський алфавіт, В. Шкатов дійшов висновку, що букви з «плюсом» створюють праві поля, які позитивно впливають на людину, а з «мінусом» – ліві, які прийнятні в мізерних дозах.

Ця методика була використана нами з попередньою умовою урахування впливу на тексти статей теорій природного й позитивного права. Крім того, для отримання більш точного результату текст статей законів нами було перекладено російською мовою, далі цей текст було переведено в цифрову форму (без урахування пробілів, ком, крапок і тире), у якій кожна буква відповідала певній цифрі вказаної вище таблиці. Іншими словами, емпіричні дані нами були підраховані з огляду на те, що до цього вже відбулася дискусія між позиціями позитивістів про положення пункту 10 статті 27 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 року (-17) і представників природної школи права щодо статті 7 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 року (+60) [12]. Установивши загальні цифри для одного і другого варіантів, стверджуємо про негативний вплив статті на емоційний стан фізичної особи, тобто якщо отримано результат зі знаком мінус і навпаки, відповідно.

Під час обговорення достовірності отриманих нами даних, як і наслідків впливу емпіричного матеріалу на фізичну особу, занепокоєння викликало не урахування алгоритму (порядку розташування-використання в тексті) слів, а потреби в здійсненні перекладу тексту, останнє особливо актуально з урахуванням необхідності в установленні мети іншомовного інформаційного впливу на свідомість громадян України.

Уважаємо за необхідне під час аналізу юридичних документів ураховувати методику нейробіолога Маріано Сигмана (Mariano Sigman), котрий установив детальний алгоритм слів, який, відображаючись у внутрішньому середовищі людини, може прогнозувати розвиток шизофренії. Він здійснив аналіз записаної мови 34 молодих людей, які перебували на обліку через високий ризик розвитку шизофренії. Основою емпіричного матеріалу стало не те, як багато говорили респонденти, а те, як вони це казали. Більш конкретно це можна висловити так: у якому семантичному районі було їхнє слово і як далеко й швидко від нього вони переходять до іншого слова, розташованого в іншому семантичному місці. Такий захід було названо смисловою послідовністю, що, по суті, вимірює збереження мови в рамках однієї семантичної теми, у рамках однієї семантичної категорії. Цей алгоритм, заснований на семантичній когерентності, може передбачити з точністю до 100% те, у кого з людей відбудеться розвиток психічного захворювання, що й було підтверджено іншими клінічними заходами [13, с. 1228].

Нарешті, згадаємо про дослідження, проведені біологом Марком Пейджелом (Mark Pagel), який отримав докторський ступінь із математики. Він збудував дендрограму видів і знання їх особливостей, які можуть бути використані для відновлення еволюційного минулого і для з'ясування того, як це призвело до теперішнього стану. Він увів нові методи статистичного моделювання, що забезпечують вирішення невирішених проблем еволюційних ознак, застосував нові підходи до отримання відповіді на питання, які мають фундаментальне значення у видоутворенні, адаптації, культурній і мовній еволюції людини. Його відомою фразою став вислів про те, що «соціальне навчання – це візуальна крадіжка», яка пояснює, чому в нас є різні мови й лише одна є рішенням на протидію крадіжкам. «Буде один світ з однією мовою», – стверджує він. Цікавою особливістю його методики є встановлення довжини вимірювань кількості лексичних замінів (зміна слова) між двома точками на дереві. Самі числа, які встановив автор, є апостеріорні ймовірності, обрані з глибоких вузлів дерева, які показують, що слова можуть бути в довготривалих відносинах. Багато із цих вузлів не марковані та мають високу ймовірність запозичення, хоча деякі з них є низькими і страждають від суперечливого розташування під час їх використання [14, с. 409].

Висновки. Із викладеного вище сформуємо заходи, попередньо нами не враховані, направлені на реалізацію перспективи подальших розвідок щодо достовірності і якості аналізу впливу як юридичних документів, так і розповсюдження інформації в телекомуніка-

ційних системах на фізичну особу. Їх реалізацію потрібно здійснювати через установа семаантичних районів і розташування на відповідних місцях слів, терміни яких уживаються в галузях права в Україні, для подальшого вимірювання відстані в мовному середовищі в юридичних документах. Слушно також визначити кількість лексичних замінів (змін термінів) між двома точками й термін їх застосування в кодексах України та інших держав (тобто запозичених дефініцій). Останній підхід надасть стратегічну перевагу, направлену на унеможливлення суперечливого розташування термінів у законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Войтович Р.В. Глобалізаційні процеси в сучасному світі : [навч.-метод. матеріали] / Р.В. Войтович, М.Т. Солоха ; уклад. Г.І. Бондаренко. – К. : НАДУ, 2013. – 52 с.
2. Модель психического состояния человека // Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Модель_психического_состояния_человека.
3. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В. Щерба. – СПб. : Наука, 1974. – 432 с.
4. Ковалевская Е.Г. Избранное. 1963–1999 / Е.Г. Ковалевская ; под ред. д-ра филол. наук, проф. К.Э. Штайн. – СПб. – Ставрополь : Изд-во СГУ, 2012. – 687 с.
5. Peal E., Lambert W. The relation of bilingualism to intelligence // Psychological Monographs: general and applied, 1962. – Vol. 76. – No 27. – P. 1–23.
6. Kovács Á. M. Early bilingualism enhances mechanisms of false-belief reasoning // Developmental Science. Cognitive Neuroscience Sector SISSA, Trieste, Italy: Blackwell Publishing Ltd, 2008. – P. 1–7.
7. Bialystok E. Bilingualism in development: Language, Literacy and Cognition. – Cambridge : University Press, 2001. – 26 p.
8. Malt B. Pavlenko A. Kitchen Russian: First-language Object Naming by Russian-English Bilinguals // Bilingualism: Language and Cognition, № 14, 2011. – P. 1822–1827.
9. Vaid J. Incidental memory for format of number presentation: Evidence from monolinguals and bilinguals // Cognitive Science: Issues and Perspectives. New Delhi: Icon Publications, 2001. – P. 334–343.
10. Keysar B. Your Morals Depend on Language // PLoS ONE journal: Volume 9, Issue 4, April 2014 – P. 1–7.
11. Почепцов Г.Г. Информационные войны / Г.Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2001. – 218 с.
12. Немазенко С.Є. Терапевтична юриспруденція та можливість її застосування в Україні / С.Є. Немазенко, Є.О. Лисенко ; наук. кер. О.В. Культенко // Актуальні проблеми національного законодавства : матеріали Науково-практичної конференції. – Випуск 47. – Кіровоград, 2015. – С. 9–11.
13. Sigman M. Dynamics of the Central Bottleneck: Dual-Task and Task Uncertainty // PLoS. Biology. Volume 4, Issue 7, 2006 – P. 1227–1238.
14. Pagel M. Human language as a culturally transmitted replicator // Nature reviews. Genetics. Macmillan Publishers Limited, Volume 10, 2009 – P. 405–415.

